

Oponentský posudek

na dizertační práci RNDr. Jany Skýbové „ Výzkum učebnic přírodopisu pro žáky se sluchovým postižením jako východisko pro tvorbu pracovních sešitů“

Současné pojetí přírodovědného vzdělávání se postupně vzdaluje od dřívější koncepce, která kladla primárně důraz na obsah a zapamatování si dané sumy poznatků. Naopak klade stále větší důraz na osvojení a získání takových dovedností, jako je učit se samostatně získávat informace, pozorovat, experimentovat a vyvozovat závěry, řešit problémy, učit se komunikovat a spolupracovat. Významným aspektem současného vzdělávání je také integrace žáků se speciálními vzdělávacími potřebami do kolektivu běžných tříd. Proto je třeba ve výuce soustředit pozornost na využívání takových forem, metod, prostředků a učebních materiálů, které budou maximálním způsobem podporovat co nejvíce aktivních činností, a to především takových, které umožní i žákům s lehčím hendikepem se plně zapojit do práce v běžné třídě. Při plnění těchto náročných úkolů mají ve výuce biologie důležitou úlohu také učebnice, pracovní sešity a pracovní listy. Z uvedených důvodů považují téma disertační práce za aktuální a potřebné.

Předkládaná práce má rozsah 144 stran základního textu a 100 stran příloh. Citovaných literárních pramenů je 68, z toho 10 zahraničních a 6 internetových zdrojů.

Práce je rozdělena do deseti hlavních kapitol, které jsou dále logicky členěny tak, jak to vyžaduje v nich řešená problematika. Z formálního hlediska a detailnější orientace v textu bych doporučila v obsahu i stránkové odkazy na jednotlivé přílohy.

Autorka si vytkla za **cíl** v teoretické rovině provést porovnání obsahů a didaktické vybavenosti všech současně platných učebnic přírodopisu pro žáky se sluchovým postižením. Cílem výzkumné části bylo provést dotazníkové šetření zjišťující potřeby vyučujících využívat ve výuce ke stávajícím učebnicím pracovní sešity. Posledním cílem bylo tyto sešity vytvořit.

Teoretická východiska jsou zpracována konzistentně a přehledně a dokumentují dobrou orientaci autorky v řešené problematice. V dostatečné míře jsou rozebrány hlavní aspekty řešeného tématu od charakteristiky sluchových postižení žáků, specifických pedagogických zásad školní práce se sluchově postiženými až po výuku přírodopisu na základní škole takto hendikepovaných žáků. Velký prostor je věnován učebnicím přírodopisu pro tuto skupinu

žáků a analýze jejich didaktické vybavenosti. Škoda, že se teoretická část práce opírá jen o malé množství zahraniční literatury týkající se této problematiky. V této souvislosti bych se chtěla zeptat, jaké jsou současné trendy ve výchově a vzdělávání sluchově postižených žáků v zahraničí?

Hlavními **použitými metodami** v práci jako celku v souladu s jejími cíli byla teoretická analýza a syntéza, rozhovor, metoda dotazníková a projektová.

Výzkumná část práce sleduje názory učitelů na čtyři učebnice přírodopisu pro žáky se sluchovým postižením, jichž je RNDr. Jana Skýbová autorkou nebo spoluautorkou a na potřebnost pracovních sešitů k těmto učebnicím. **Výsledky** dotazníkového šetření získané od 7 ze 13 oslovených učitelů byly tabelárně a graficky zpracovány, slovně vyhodnoceny a staly se jedním z východisek pro návrh pracovních sešitů k jednotlivým učebnicím pro žáky se sluchovým postižením. Vzhledem k malému počtu respondentů, návratnosti vyplněných dotazníků i skutečnosti, že někteří z respondentů s hodnocenými učebnicemi přírodopisu nepracují, je třeba výsledky považovat za orientační. Přes tuto poznámku z hlediska přínosu pro teorii didaktiky biologie považuji za významnou právě tu část práce, která je věnovaná didaktické vybavenosti učebnic přírodopisu, neboť ta hraje u žáků se sluchovým postižením velkou roli. Zajímavý je výsledek, že celková didaktická vybavenost sledovaných učebnic postupně stoupá od učebnice pro 6. ročník k učebnici pro 9. ročník. V této souvislosti bych se chtěla autorky zeptat na její názor na potřeby a kvalitu didaktické vybavenosti učebnic vzhledem k věku žáků (z hlediska zastoupení jednotlivých komponentů této vybavenosti). Jak jsou požadavky na didaktickou vybavenost učebních textů respektovány v navrhovaných pracovních sešitech? Byly prováděny nějaké výzkumy učebnic, resp. didaktické vybavenosti učebnic přírodopisu (některé učebnicové řady) běžně používaných na základní škole, s kterými by se daly Vaše výsledky porovnat? Toto srovnání by mohlo být součástí diskuse, která v práci působí spíše jako shrnutí výsledků.

Za přínos pro didaktickou praxi považuji navržení úloh pro 4 pracovní sešity, jež by měly doplnit a rozšířit současně platné učebnice přírodopisu pro žáky se sluchovým postižením. U navržených úloh postrádám autorské řešení, které by mělo být jejich součástí. Na str. 108 – 113 uvádíte třídění úloh s jednotlivými příklady. Pro čtenáře by bylo přehlednější, kdyby tyto příklady byly uvedeny v pořadí, které popisujete v úvodu kapitoly 7.2 (Chráška, 2007) a byly tak v metodické části odděleny úlohy otevřené a uzavřené a jejich varianty. Jsou úlohy na str. 109 (první a druhá vyžadující doplnění slov z nabídky) otevřené nebo uzavřené? Jak se díváte na využívání svazků dichotomických úloh pro žáky se

sluchovým postižením? Doporučila bych do pracovního sešitu zařadit více úloh rozvíjejících kritické myšlení a úloh problémových.

Vydání pracovních sešitů s úlohami určitě podporuji, ale před tím doporučuji důkladnou revizi úloh především po stránce odborně biologické. Konkrétní připomínky mohu autorce předat samostatně.

K práci mám ještě několik formálních poznámek.

- Bylo by vhodné sjednotit psaní literatury (u kolektivu autorů jsou jednotliví autoři oddělováni čárkou, na jiném místě středníkem; vhodné je vypisovat všechny autory autorského kolektivu);
- V textu jsou nejednotně uváděné citace textů (kurzívou, kurzívou v uvozovkách bez čísla stránky). Není vždy jasné, zda se jedná o doslovnou citaci, pak chybí stránkování, nebo shrnutí hlavní myšlenky, pak význam kurzívy postrádám.
- Je v textu uveden odkaz na výzkumný nástroj, tedy dotazník?
- Pod nadpisem Cíle dotazníkového šetření na str. 84 jsou popsány jednotlivé kroky výzkumu, nikoli cíle.
- Prosím o vysvětlení rychlé metody Pisareka nebo Mistrika pro hodnocení textu, kterou zmiňujete na str. 54.

Závěr:

Předložená disertační práce svým rozsahem a kvalitou zpracování ve své podstatě splňuje požadavky na ni kladené. Stanovené cíle byly splněny. Je přínosná pro učitelskou praxi v oblasti výuky přírodopisu pro žáky se sluchovým postižením a přináší i některé nové informace pro rozvoj teorie nejen v oblasti hodnocení učebnic, ale i tvorby nových učebních materiálů. Domnívám se, že disertační práce splňuje příslušná kritéria stanovená zákonem o vysokých školách č. 11/1998 Sb. § 47 a doporučuji ji k dalšímu řízení.

V Praze dne 15.10.2015

Doc. RNDr. Věra Čížková, CSc.